

DOI: <https://doi.org/10.37129/2313-7509.2020.13.2.110-115>

УДК 164

Д.В. Лісовенко¹, к.т.н., доц.І.В. Неуров², к.е.н.¹Військова академія (м. Одеса), Україна²Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів, Україна

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Державне регулювання оборонно-промислового комплексу, як фундаменту національної безпеки, за роки незалежності України, показує що обсяг фінансування не забезпечує належним чином утримання та реформування Збройних Сил України. Отже, на перспективу основними джерелами фінансових ресурсів для розвитку ОПК визначені надходження від експорту озброєнь (що було розглянуто у попередній статті «Державне регулювання оборонно-промислового комплексу в системі національної безпеки країни: діяльність, витрати, стан»), приватні та іноземні інвестиції.

Ключові слова: оборонно-промисловий комплекс, національна безпека держави, фінансування, забезпечення військ (сил), реформування Збройних Сил України.

Постановка проблеми

Вітчизняний оборонно-промисловий комплекс (ОПК) відчуває гостру нестачу інвестиційних ресурсів. З метою визначення перспектив розвитку ситуації в цій сфері проаналізуємо низку факторів, які визначають інвестиційний клімат в галузі.

Зацікавленість держави у розвитку оборонного комплексу збільшує надходження з бюджету, що в свою чергу сприяє удосконаленню військової техніки та забезпеченню надійної безпеки країни.

Згідно Воєнної доктрини України «метою військово-промислової політики з підготовки держави до збройного захисту національних інтересів є розвиток оборонно-промислового комплексу, підтримка технічного оснащення Збройних Сил України (ЗСУ) та інших військових формувань на рівні сучасних вимог, зокрема шляхом розроблення, випробування, виробництва, модернізації військової та спеціальної техніки» [1].

Потребує наукового вирішення питання удосконалення механізмів управління інвестиціями в оборонно-промисловому комплексі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням проблем залучення іноземних інвестицій в національну економіку значну увагу приділяли такі вчені, як В.М. Герзанич, О.Д. Данілов, Г.М. Івашин, В.В. Козик, М.Д. Лесечко, А.С. Музиченко, В.А. Федоровський, Г.М. Філюк, А.О. Черемис, О.М. Черемис, О.Г. Чумаченко та інших. Такі вчені, як М.Д. Лесечко, А.О. Черемис, О.М. Черемис, аналізували особливості інвестиційного клімату в Україні та його вплив на інвестиційні процеси. Вплив інвестицій на інноваційні процеси в країні розглядався в наукових працях О.Д. Данілова, А.С. Музиченка, Г.М. Філюк та інших. Причини низького рівня інвестиційної активності досліджували В.М. Герзанич, В.В. Козик. Автори визначають різні підходи до вирішення проблеми залучення іноземного інвестування задля розвитку національної економіки взагалі. Однак менше уваги приділено комплексному.

Об'єктом дослідження – є оборонно-промисловий комплекс.

Предмет дослідження – механізми управління інвестиціями в оборонно-промисловий комплекс України.

Метою дослідження є науково-теоретичне обґрунтування методичних засад державного регулювання оборонно-промислового комплексу України та розробка на основі аналізу чинного законодавства та зарубіжного досвіду пропозицій щодо його розвитку та перспектив становлення на один рівень із провідними країнами.

Відповідно до поставленої мети визначено завдання дослідження:

- розглянути тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу провідних країн світу;
- запропонувати концепцію системного підходу до реформування оборонної промисловості України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Україна одержала у спадщину від колишнього СРСР близько 700 оборонних підприємств із загальною чисельністю працівників близько 1,5 млн чол. У новій Україні стан оборонних підприємств змінився докорінно. Видатки вітчизняного бюджету на технічне оснащення Збройних Сил протягом багатьох років були символічними й не відповідали навіть мінімальним потребам армії; до критичного мінімуму знизився обсяг виробництва по багатьох видах військової продукції; оборонні замовлення зменшилися нижче мінімально допустимого рівня. Це призвело до зростання витрат у розрахунку на одиницю продукції, а також до загрози деградації і навіть втрати високотехнологічних виробництв. Якщо 1991 року оборонна продукція становила 27% від загального обсягу продукції машинобудування, то 1997-го – лише 4%. І такі тенденції зберігались протягом тривалого проміжку часу.

Всі ці роки ОПК працював не на потреби української армії – до 97% нової продукції йшло на експорт. Хоча десятки видів озброєння, які випускаються в Україні, могли б оновлювати вітчизняні збройні сили.

Порівняння видатків бюджету на оборону США, Російської Федерації та України дозволяє стверджувати таке.

Зважаючи на обсяги щорічного бюджету, що виділяється на оборону США, безпека країни гарантована, крім того відбувається постійний розвиток комплексу, шляхом фінансування наукоємних військових галузей. Як висновок, можна сказати, що стратегічним завданням США у реформуванні ОПК є створення на базі оборонного і цивільного секторів економіки єдиного промислового комплексу, спроможного реалізувати науково-технічні напрацювання і досягнення оборонних і цивільних виробництв завдяки використанню технологій подвійного призначення, єдиних механізмів управління виробничою сферою, єдиних стандартів і специфікацій, що зумовлює необхідність розширення та зміцнення співробітництва між Міністерством оборони США та Міністерством промисловості США на основі нових виробничо-технологічних зв'язків і відносин.

На момент розпаду Радянського Союзу в Російській Федерації, як і в Україні, головними проблемами ОПК були розпорошеність підприємств по республіках, які стали незалежними державами, і розрив коопераційних зв'язків виробництв, що зумовило необхідність переходу оборонних підприємств і організацій на інші формати діяльності. Вирішення цієї проблеми потребувало структурної перебудови оборонно-промислової сфери та пошуку нових шляхів завантаження виробничих потужностей.

Основні зусилля Російської Федерації були спрямовані на здійснення структурної перебудови ОПК, налагодження виробництва бойової авіації та регіональних літаків для внутрішніх потреб і на експорт, розширення спільного виробництва авіаційної продукції з іноземними фірмами й компаніями.

Держава активно спонукає розвиток оборони шляхом фінансування з Державного бюджету. Так, частка видатків на оборону у ВВП країни знаходиться майже на одному рівні з найрозвиненішими країнами світу.

На сьогодні Росія активно вдосконалює свій ОПК, а саме: відбувається приведення у відповідність складу і структури науково-технічного й виробничого потенціалів до потреб ЗС, створення нових виробничих структур, здійснення технологічного оновлення оборонних виробництв, забезпечення розвитку критичних технологій і технологій подвійного використання, вдосконалення системи державного управління ОПК тощо.

В Україні існує критична загроза економічній безпеці. Здійснені на початку нового століття реструктуризація та модернізація в окремих галузях ОПК України не дали очікуваних результатів через недостатнє фінансування та допущені суттєві помилки в організації та управлінні ОПК. У результаті відбулася часткова втрата науково-технічного і виробничого потенціалу. Україна фактично втратила свій імідж у технологічній сфері.

Перш за все, це пов'язано із відсутністю ініціативи зі сторони держави. У зв'язку із чим, актуальними є слова американського економіста і соціолога Пітера Друкера, який вбачає у впровадженні венчурного підприємництва нову форму розвитку економіки, яка буде «періодом великих можливостей, швидко зростаючої зайнятості в різних сферах та інтенсивності загального зростання» [2], що безпосередньо спостерігається в США та інших розвинених економіках світу.

Певні кроки до стабілізації держава робить, зокрема розроблена «Концепція загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України на період до 2017 року» [3], яка передбачає, що саме підприємства ОПК, враховуючи їх високий науковий і технологічний потенціал, найближчим часом мають стати осередками розвитку високотехнологічної конкурентоспроможної продукції цивільного профілю, частка якої складе 70-75% загального обсягу виробництва ОПК. Велике значення має державне стимулювання розвитку широкої кооперації вітчизняних виробництв такої продукції з високотехнологічними фірмами і альянсами з-за кордону – США, Європи, Японії.

Економіка України перебуває в складній економічній ситуації, яка зберегла тенденції до погіршення внаслідок продовження агресивної політики Російської Федерації, окупації Криму і військових операцій на сході України.

Питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні залишається одним з найактуальніших (рис. 1).

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 12274,1 млн. дол., Німеччина – 5489,0 млн. дол., Нідерланди – 5108,0 млн. дол., Російська Федерація – 2685,6 млн. дол., Австрія – 2354,3 млн. дол., Велика Британія – 1953,9 млн. дол., Британські Віргінські Острови – 1872,6 млн. дол., Франція – 1539,2 млн. дол., Швейцарія – 1371,2 млн. дол. та Італія – 966,6 млн. дол.

На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

У випадку припинення інвестиційної діяльності іноземному інвестору гарантується повернення його інвестиції в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів від інвестицій у грошовій або товарній формі. Держава також гарантує безперешкодний і негайний переказ за кордон прибутків і інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах унаслідок здійснення іноземних інвестицій.

Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

Рис. 1. Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну у 2010-2018 рр.

Вирішенню проблемних питань інвесторів покликані сприяти комісії із сприяння досудовому врегулюванню спорів з інвесторами, які можуть створюватися органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування як тимчасові консультативно-дорадчі органи з метою сприяння досудовому врегулюванню спорів між інвестором і органом виконавчої влади (місцевого самоврядування).

Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу.

З метою належної реалізації національних зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних пріоритетів, сприяння виходу українських експортерів на зовнішні ринки, захисту їхніх економічних і торговельних інтересів за кордоном та залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, з квітня 2013 року при МЗС функціонує Рада експортерів та інвесторів України.

З метою активізації роботи щодо розвитку та реалізації інвестиційного потенціалу України, збільшення обсягу іноземних інвестицій, підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, поліпшення інвестиційного клімату в державі, забезпечення захисту прав інвесторів, сприяння ефективній взаємодії інвесторів з державними органами у грудні 2014 року Указом Президента України утворено Національну інвестиційну раду.

З метою пошуку дієвих механізмів залучення іноземних інвестицій в Україну Урядом держави на регулярній основі проводяться бізнес-форуми за участю потенційних іноземних інвесторів.

Зазначені заходи покликані сприяти покращенню інвестиційного іміджу України та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в економіку держави.

Висновок

Оборонно-промисловий комплекс є фундаментом національної безпеки держави, оскільки він забезпечує Збройні Сили новітніми зразками озброєння, військової техніки і всім необхідним для виконання покладених на них завдань із забезпечення захисту інтересів держави.

Сучасна структура оборонно-промислового комплексу України не достатньо відповідає вимогам часу, оскільки не повною мірою забезпечує ефективне використання його науково-технічного й виробничого потенціалу, підвищення якості й конкурентоспроможності продукції, що виробляється, не сприяє розвитку міжнародного військово-технічного співробітництва, є неефективною та не збалансованою за цілями, має низьку соціальну спрямованість. На теперішній час на вітчизняних підприємствах може бути виготовлена відносно незначна кількість основних видів потрібних ОВТ за замкненим циклом.

Покращення ситуації, яка виникла на підприємствах ОПК можливе лише у результаті проведення комплексу заходів з реформування матеріально-технічної бази підприємств та системи державного управління підприємствами ОПК з дотриманням наступних принципів [4]:

- проведення єдиної науково-технічної, технологічної, виробничої, фінансово-економічної, цінової, інвестиційної, інноваційної, зовнішньоекономічної, маркетингової, рекламної, податкової та кредитної політики;
- впровадження механізмів стратегічного менеджменту централізованого управління діяльністю підприємств ОПК, побудованих на корпоративній основі;
- пріоритетне значення показників економічної ефективності над досягненням будь-яких інших рубежів і вирішення будь-яких інших завдань;
- забезпечення конкурентоспроможності продукції, що випускається, та послуг, що надаються, на рівні світового ринку;
- досягнення самокупності діяльності підприємств, створення стимулів до їх поступового переходу до самофінансування;
- впровадження програмно-цільового методу планування при вирішенні завдань структурного реформування, науково-технічного розвитку, технологічного та інженерного вдосконалення виробничих потужностей, виробничої діяльності;
- збереження, захист та розвиток технологій, які є базовими і критично важливими для національної безпеки і оборони, соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Україна в ході технічного переозброєння ОПК належить вирішувати «виклик» створення нових виробництв «з нуля» – військовий експерт / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://wartime.org.ua/6259-ukrayina-v-hod-tehpereozbroyennya-opk-nalezhit-irshuvativiklik-stvorennya-novih-virobnictv-z-nulya-vyskoviy-ekspert.html>.
2. Drucker Peter F. *Management Challenges for the 21st Century* – ButterworthHeinemann Ltd, Oxford, 1999
3. Концепція загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: – http://industry.kmu.gov.ua/industry/control/uk/publish/article;jsessionid=008C01C21F3CB69737D3E238151BF90D.app9:1?art_id=57967&cat_id=57966.
4. Стратегія розвитку Державного концерну «Укроборонпром», затверджена Наглядовою радою Державного концерну 15.07.12 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/pro-kontsern/dokumenty/statut>

Рецензент: Литвиновський С.А., к.військ.н., доцент, Військова академія (м. Одеса)

ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА В ОБОРОННО-ПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ УКРАИНЫ

Д. Лисовенко, И. Неуров

Государственное регулирование оборонно-промышленного комплекса, как фундамента национальной безопасности, за годы независимости Украины, показывает что объем финансирования не обеспечивает должным образом содержание и реформирования Вооруженных Сил Украины. Следовательно, на перспективу основными источниками финансовых ресурсов для развития ОПК определены поступления от экспорта вооружений (что было рассмотрено в предыдущей статье «Государственное регулирование оборонно-промышленного комплекса в системе национальной безопасности страны: деятельность, расходы, состояние»), частные и иностранные инвестиции.

Ключевые слова: оборонно-промышленный комплекс, национальная безопасность государства, финансирование, обеспечение войск (сил), реформирования Вооруженных Сил Украины.

MAIN FACTORS OF THE INVESTMENT CLIMATE IN THE DEFENSE AND INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

D. Lisovenko, I. Neurov

The domestic military-industrial complex (MIC) is experiencing an acute shortage of investment resources. In order to determine the prospects for the development of the situation in this area, we will analyze a number of factors that determine the investment climate in the industry.

The state's interest in the development of the defense complex increases budget revenues, which in turn contributes to the improvement of military equipment and ensuring the country's security.

According to the Military Doctrine of Ukraine, «the purpose of military-industrial policy of preparing the state for the armed protection of national interests is to develop the defense industry, support the technical equipment of the Armed Forces of Ukraine (AFU) and other military formations at modern levels, including development, testing, production, modernization of military and special equipment».

It needs a scientific solution of the improvement of investment management mechanisms in the defense industry.

The purpose of the exploration are scientific and theoretical substantiation of methodological principles of state regulation of the defense-industrial complex of Ukraine and development based on the analysis of current legislation and foreign experience proposals for its development and prospects for becoming on a par with leading countries.

According to the set goal the tasks of research are defined:

- to consider tendencies of development of a defense-industrial complex of the leading countries of the world;*
- to propose the concept of a systematic approach to reforming the defense industry of Ukraine;*

The state regulation of the military-industrial complex, as the foundation of national security, during the years of Ukraine's independence, shows that the amount of funding does not properly ensure the maintenance and reformation of the Armed Forces of Ukraine. Therefore, in the long run, the main sources of financial resources for the development of the MIC are revenues from weapons exports (which were discussed in the previous article «The state regulation of the military-industrial complex in the national security system of the country: the activities, costs and condition»), private and foreign investments.

Key words: *the defense-industrial complex, national security of the state, financing, supplying of the forces (arms), reforming of the Armed Forces of Ukraine.*